

THE LIFE AND WORKS OF HIPPOLYTE DELEHAYE**Constantin Oprea****PhD Student, University of Bucharest**

Abstract: Hippolyte Delehaye (1859-1941) was the most prominent Bollandist of the 20th century. His work includes the critical editions with commentaries of the Synaxarium of Constantinople, the Hieronymian Martyrology and the Roman Martyrology as well as books about critical methodology in hagiography (Les légendes hagiographiques, 1905), historical syntheses (Les origines du culte des martyrs, 1912; Sanctus. Essai sur le culte des saints dans l'Antiquité, 1927) and monographs about the passions of the martyrs and their cults.

Keywords: Church history, jesuites, bollandist, hagiography, martyrology.

Hippolyte Delehaye¹ (Antwerp 19 august 1859 - Bruxelles 1 aprilie 1941) a fost un călugăr iezuit belgian, unul dintre marii savanți aghiografici ai secolului XX și un membru marcant al Societății Bollandiste², care a stabilit ediții critice de texte referitoare la sfinții și martirii creștini, ediții care s-au bazat pe aplicarea metodei critice de arheologie și documentare a textelor. Această abordare critică a întâmpinat dificultăți atât în cadrul Ordinului iezuit, cât și în cadrul Biroului Sfânt, dar și în rândul adversarilor de abordări critice. El s-a alăturat Ordinului iezuit în anul 1876 și a devenit un membru al Societății Bollandiste. El a fost unul dintre editorii colecției Bibliotheca Hagiographica Graeca (1895), un repertoriu al aghiografiei grecești, și unul dintre inițiatorii colecției *Analecta Bollandiana* (1882), iar în anul 1912 a devenit președintele Societății Bollandiste, centrului mondial de studii aghiografice³, așa cum a fost numită mai târziu.

Hippolyte Delehaye, președintele Societății Bollandiste și unul dintre cei mai prolifici scriitori bollandiști ai secolului XX a murit la Bruxelles la data de 1 aprilie 1941. În aceste condiții grele, pentru pierderea suferită de către această societate, vestea morții lui s-a răspândit lent, chiar în interiorul țării. Emoția se evoca în cercurile oamenilor de cultură și moartea lui provocase, discret, multă jale. În străinătate, unii cercetători, au adus un omagiu public celui care a fost Hippolyte Delehaye, acesta din urmă fiind membru în multe asociații și academii de renume din Europa. În Belgia, cât și în celelalte țări, unii dintre prietenii și admiratorii săi, au evocat personalitatea sa în termeni îmbibați într-o venerație pioasă, figura bătrânului maestru dispărut. Dar aceste voci izolate și călduroase, au rămas departe de a exprima unanimitatea sentimentelor de stimă și respect ce au consacrat întreaga sa reputație.

*Această lucrare a fost finanțată din contractul POSDRU/187/1.5/S/155559, proiect strategic **Cercetări doctorale multidisciplinare competitive pe plan european (CDocMD)** cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

¹ Robert GODDING, Bernard JOASSART, Xavier LEQUEUX, *Bollandistes. Saints et légendes. Quatres siècles de recherche*, Société des Bollandistes, Bruxelles, 2007, p. 102.

² David KNOWLES, „Presidential Address: Great Historical Enterprises I. The Bollandists”, în: *Transactions of the Royal Historical Society*, vol. VIII, Cambridge University Press, 1958, pp. 147-166. O asociație de oameni de știință: teologi, filologi și istorici (inițial toți erau iezuiți, dar acum includ și non-iezuiți), care din secolul al XVII-lea este implicată în studierea și editarea vieților și a cultului sfinților în creștinism.

³ Robert GODDING, Bernard JOASSART, Xavier LEQUEUX, *Bollandistes. Saints et légendes...*, pp. 104-105.

Rolul nostru, al cercetătorilor, este acela de a concluziona că aceste laude au fost lăsate, poate, incomplete⁴.

Hippolyte Delehaye s-a născut în Antwerp la data de 19 august 1859. Familia sa, originară din Chièvres - Hainaut, a fost alcătuită din mai multe generații din Anvers. Printre strămoșii familiei lui, se numără și Baius Michel, precursorul notoriu al jansenismului⁵, după cum reiese din epitaful semnat de Eloy Delehaye, care a murit la data de 29 noiembrie 1650 și soția sa Tazele Reghem a cărei piatră de mormânt încă este văzută încorporată în peretele exterior al bisericii parohiale din Chièvres, lângă pridvorul lateral.

Putem pronunța fără frică, pe un ton admirativ, numele lui Baius în fața lui Delehaye. El însă, nu a pretins acest strămoș ca fiind al lui și nu are înclinație pentru doctrina sa; dar din felul în care a vorbit despre el, putem simți o rezervă asupra faptului că nu i-a plăcut caracterul acestui om foarte învățat.

Hippolyte Delehaye a avut mult mai mult onoarea de a fi, prin naștere, apropiat de un alt mare bollandist pe nume Papebroch. Părinții lui au trăit, nu departe de casa declarată a iezuiților din Anvers, casă care a fost leagănul operei Societății Bollandiste și locul de publicare a operelor pentru aproape un secol și jumătate. Celebritatea vechilor aghiografii belgiene au rămas în viață în imediata apropiere a vechiului Muzeu Bollandist. Viitorul lor succes, în persoana lui Hippolyte Delehaye, trebuie să fi auzit mai mult de o dată descrierea activității lor. Chiar el însuși, când mai târziu a vorbit despre istoria proprie a Societății Bollandiste, s-ar fi crezut că, printr-o iluzie a memoriei sale, Societatea s-a regăsit în amintirile lui din copilărie⁶.

Tinerețea eruditului aghiograf Delehaye, arată exact ca a celor mai mulți dintre predecesorii săi. Crescut într-o familie modestă și harnică, unde au domnit neconținut tradițiile și principiile educației creștine, el a făcut cursuri de filologie la Colegiul Notre Dame din orașul său natal. A avut succes pe toată perioada studiilor, succese care reflectau capacitatea sa și modul de aplicare a darurilor primite. Imediat după terminarea studiilor sale, pline de cele mai mari laude din partea dascălilor vremii, a intrat la data de 23 septembrie 1876, ca novice în Societatea lui Isus din Arlon. Primii pași ai formării sale regulate, au avut loc fără incidente demne de memorie.

În timpul studiilor de filosofie urmate la Leuven, între 1879-1882, putem discerne între toate celelalte talente ale sale și aptitudini neobișnuite pentru științele exacte. În consecință, a fost numit primul profesor de matematica la Colegiul Sainte-Barbe în Gent. El s-a alăturat studiilor filosofice, unde a fost remarcat ca fiind extrem de talentat la limba flamandă și științele naturii. Orientările sale, dacă le putea vedea, l-ar fi dus într-o direcție complet diferită. Însă el a fost de acord cu acest curaj, pentru a face sacrificiul; meritorie fiindu-i seriozitatea pe care a avut-o în lucrarea sa, el a reușit să se dedice fără rezerve timp de patru ani acestei funcții, ce nu a reușit să o găsească în final ca fiind suficient de ingrată. Dacă vrem să credem amintiri contemporane, el nu a fost în clasa lui de matematician o persoană care învățase să domine, ci întotdeauna a avut simțul datoriei și o voință flexibilă de a dovedi experiența sa, care uneori l-ar fi putut descuraja⁷.

⁴*Analecta Bollandiana* 60, Société des Bollandistes, Bruxelles, 1942, p. I.

⁵ Joseph QUINN, „Jansenism”, în: *The Modern Catholic Encyclopedia*, The Liturgical Press, Minnesota, 1994, p. 443. Jansenismul a fost un curent social-religios apărut în Olanda și Franța la mijlocul secolului al XVII-lea, inițiatorul fiind Cornelius Jansen 1585-1638, care exprima opoziția unei părți a burgheziei față de ordinul iezuit (ordin călugăresc al Bisericii Catolice aflat în serviciul direct al papei), preluând concepția despre predestinare și promovând o morală austeră.

⁶*Analecta Bollandiana* 60, Société des Bollandistes, Bruxelles, 1942, p. III.

⁷*Analecta Bollandiana* 60..., p. VII.

A simțit vocația pentru scris în urma alegerii în studiul său personal, tema unui studiu mic pentru plante, ce l-a făcut să se inspire din Biblie, studiu pe care l-a publicat în 1885 în revista „Istoriei Exacte”. Acest test al tinereții a dezvăluit peste timpuri, cel puțin un sentiment de inițiativă și ușurință de muncă pentru un serviciu mai bun. Din fericire, bollandistul de mai târziu, Delehay, a descoperit lângă el un om plin de discernământ și experiență, în persoana părintelui Constantin Van Aken, un vechi profesor de teologie, care a fost capabil să discearnă promisiunile acestui talent încă necunoscut pe atunci, ajutându-l să-și găsească calea⁸.

Până la sfârșitul vieții sale, lui Delehay i-a plăcut să-și reamintească ceea ce îi datora pentru conducerea binevoitoare și autoritatea mentorului său înțelept. Acesta a fost, așadar, imboldul pentru preocuparea lui în domeniul istoriei, în care a fost destinat pentru a se ilustra. Pentru debutul său, a publicat în 1886-1887, în revista „Trimisul Științelor Istorice” din Belgia un studiu despre personalitatea filosofului Henry de Ghent⁹ și acordarea titlului de *Doctor Solemnis*. Vaticanul și cardinalul P. Ehrle, bibliotecar al Bisericii Romane, au pus în neant scrierea privind cariera și personalitatea istorică a *Doctor Solemnis*. Bollandistul Delehay a avut meritul de a aprecia exact „superioritatea metodei aplicate” de P. Ehrle, în a-l numi pe Henry de Ghent, *Doctor Solemnis*, și cu ajutorul materialelor ce le-a avut la îndemână în arhivele orașului Gent și Tournai, el a găsit mijloace pentru a adăuga și alte detalii inedite la biografia celebrului doctor de la Sorbona și arhidiacon din Tournai. Noua cercetare a bollandistului a cauzat o furtună în societatea din Gent. Ea a atras tinerii, autori ai tezelor de contraargumente, care au răspuns în anul 1888, în revista „Trimisul Științelor Istorice”. Toate acestea fiind spuse, această primă dezbatere se întoarce în favoarea sa. După aceste evenimente P. Ehrle l-a urmărit cu interes și fără îndoială de la acel moment, el l-a apreciat ca fiind un novice, dat totuși ținut în rezervă, pentru elita reunită din jurul Bibliotecii Vaticanului¹⁰.

Deja în Belgia un alt lider de școală a preluat conducerea. Părintele Charles De Smedt, unul dintre reorganizatorii Societății Bollandiste, a fost de acord în a recunoaște o minte extrem de inteligentă în domeniul cercetării istorice. Cu recomandarea sa, mai multe articole scrise de Delehay au fost acceptate de către revista „Revue des questions historiques” spre a fi publicate în perioada 1889-1892.

Chiar înainte de acest succes, câștigând, s-ar putea spune, împotriva vântului și a fluxului, nu a existat nicio îndoială privind direcția spre care mergea tânărul profesor de matematică. În acel moment el ar fi trebuit să înceapă studiile teologice. Pentru a-i permite să urmărească paralel cercetarea istorică, care părea să-i atragă preferința, s-a decis să fie trimis la Innsbruck. A stat acolo în timpul anului universitar 1886-1887, dar programul cursurilor nu era cel așteptat, plus că starea de sănătate a lui Delehay se șubrezia datorită climatului tirolez. El a fost rechemat în țară, cu titlu de odihnă, a predat matematica încă un an, numai că de data aceasta la cursul superior al Colegiului Saint Michel din Bruxelles¹¹, actualmente sediul Societății Bollandiste.

Acest an a fost decisiv pentru destinul tânărului savant, deoarece a fost introdus la biblioteca Bollandistă unde s-a găsit ca acasă. Pe lângă mai multe note și eseuri scrise pe subiecte aghiografice, el a scris o disertație în latina despre Guibert de Gembloux¹², lucrare ce a fost publicată în *Analecta Bollandiana* 7; și atunci când, în toamna anului 1888, el a revenit

⁸*Analecta Bollandiana* 60..., p. VIII.

⁹J. C.FLORES, *Henry of Ghent: Metaphysics and the Trinity*, Leuven University Press, Leuven, 2006, p. 25.

¹⁰*Analecta Bollandiana* 60..., 1942, p. IX.

¹¹*Analecta Bollandiana* 60..., 1942, p. X.

¹²Saint Guibert (892 - 23 mai 962) a fost fondatorul abației Saint-Pierre de Gembloux (Namur, Belgia), canonizat în 1211, de către Biserica Catolică, și este sărbătorit pe 23 mai.

să continue cursul la Louvain, pe care l-a început în Innsbruck, părintele Charles De Smedt și colegii săi au ales în unanimitate să-l considere ca unul de-al lor.

Hirotonit preot la data de 24 august 1890, a obținut acordul pentru accelerarea pregătirii revizuirii finale a examenului de teologie, iar la data de 4 ianuarie 1891 s-a întors la Muzeul Bollandianum. În același an la data de 20 februarie statutul său de aghiograf a fost confirmat. Cariera în cercetarea aghiografică s-a deschis larg înaintea lui, nemaiaivând decât o scurtă întrerupere în activitatea sa până la sfârșitul vieții, cea de pregătire al celui de-al treilea noviciat, care a fost redus la câteva luni¹³.

Personalitate marcantă a Societății Bollandiste, în domeniul aghiografiei, părintele Hippolyte Delehay a deschis noi orizonturi în cercetarea vieții și a studiului sfinților din creștinism, ceea ce a făcut pe cercetătorii vremii să-l numească bollandistul de aur al secolului XX.

Opera bollandistului Hippolyte Delehay

În următoarele rânduri voi expune unele dintre cele mai importante lucrări ale sale, făcând scurte descrieri la fiecare.

1. Les légendes hagiographiques

Această scriere a fost publicată pentru prima dată în *Revue des questions historiques*, 74=Nouvelle Série, 30 (1903), pp. 56-112. Deși lucrarea are șapte capitole, aceasta este prima ediție în volum și a cuprins prefața, capitolul I („Notions”), capitolul II („Le travail de la légende”), capitolul III („Le travail des hagiographes”), capitolul IV („Classification des textes”) și capitolul VII („De quelques hérésies en matière d’hagiographie”), dar nu au fost menționate numele lor în revista sus amintită.

O primă ediție oficială în volum, a preluat titlul și textul articolului de mai sus, la care Hippolyte Delehay a adăugat capitolul V („Le dossier d’un saint”) și capitolul VI („”) și a fost publicată de către Societatea Bollandistă în anul 1905. O a doua ediție a fost publicată tot de către Societatea Bollandistă în anul 1906, preluând versiunea publicată anterior (cea din 1905).

În anul 1927 a fost publicată o ediție revizuită și a fost integrată de către Societatea Bollandistă în colecția *Subsidia hagiographica* 18.

O a patra ediție a acestei lucrări a fost publicată în anul 1955, ediție ce reproduce textul din 1927, dar la care se adaugă o bio-bibliografie scrisă de Paul Peeters în colecția *Analecta Bollandiana*. Trimiterile la această carte se fac folosindu-se ediția a IV-a, aceasta fiind cea mai accesibilă în zilele noastre.

2. Les origines du culte des martyrs

O primă ediție a acestei lucrări a fost publicată de către Societatea Bollandistă în anul 1912. A doua ediție a apărut în anul 1933 în colecția *Subsidia hagiographica* 20. Autorul a refăcut în principal capitolele de la V la VIII, acestea fiind dedicate principalelor centre ale cultului martirilor, în funcție de evoluția cercetării.

3. L’œuvre des Bollandistes à travers trois siècles, 1615-1915

Această lucrare este una de referință în istoria Societății Bollandiste, dar și cartea care l-a consacrat pe Hippolyte Delehay în rândul celor mai de seamă bollandiști ai secolului XX. Această lucrare a apărut inițial sub forma unor articole intitulate *Les Acta Sanctorum des Bollandistes*, în revista *Études*, 158 (1919), pp. 660-668; 159 (1919), pp. 190-207, 441-457, 692-714; 160 (1919), pp. 163-189, 444-458.

¹³*Analecta Bollandiana* 60..., 1942, p. XVII.

Aceste articole au fost adunate într-un volum publicat de către Societatea Bollandistă în anul 1920, sub titlul de *À travers trois siècles l'oeuvre des Bollandistes, 1615-1915*, autorul adăugând un ghid bibliografic despre publicațiile bollandiste (pp. 245-282).

În anul 1959, cartea a fost republicată sub același titlu și a fost inclusă în colecția *Subsidia hagiographica 13A*. Editorii au adăugat câteva referințe și un ghid bibliografic actualizat.

4. **Les Passions des martyrs et les genres littéraires**

Cartea a fost publicată de către Societatea Bollandistă pentru prima dată în anul 1921. În anul 1966, a doua ediție a acestei lucrări a fost integrată în colecția *Subsidia hagiographica 13B*. Această ediție reproduce textul din 1921, cu toate că, editorii au adăugat unele completări bibliografice, în principal evidențiindu-se contribuția bollandistului Hippolyte Delehaye.

5. **Sanctus. Essai sur le culte des saints dans l'Antiquité**

Această carte a apărut în anul 1927 și a fost imediat inclusă în colecția *Subsidia hagiographica 17*. Primul capitol „Le vocabulaire de la sainteté” și cel de-al doilea „Martyr et confesseur” sunt două articole (modificate) publicate anterior, respectiv „Sanctus” în colecția *Analecta Bollandiana*, 28 (1909), pp. 145-200 și „Martyr et confesseur” în colecția *Analecta Bollandiana*, 39 (1921), pp. 20- 49.

6. **Cinq leçons sur la méthode hagiographique**

Această carte a ieșit de sub tipar în 1934 și a fost inclusă imediat în colecția *Subsidia hagiographica 21*.

Primele capitole „Les coordonnées hagiographiques” și „Les récits” sunt reluarea unor discuții de la o conferință ținută în anul 1930 la Academia Roială a Belgiei, ele fiind apoi publicate sub titlul „La méthode historique et l'hagiographie” în *Académie Royale de Belgique. Bulletin de la classe des lettres et des sciences morales et politiques*, 5e s., 16 (1930), pp. 218-231.

Capitolul al treilea „La critique des martyrologues” preia în întregime articolul „Le témoignage des martyrologues” editat în *Analecta Bollandiana*, 26 (1907), pp. 78-99.

Capitolul al cincilea „Les saints dans l'art” însă, preia cu mici modificări articolul „Les caractéristiques des Saints dans l'art” editat în *Le Correspondant*, 277 (1928), pp. 481-500.

BIBLIOGRAPHY:

1. *Analecta Bollandiana 60*, Société des Bollandistes, Bruxelles, 1942.
2. Barman, L., Talar, C.J.T., *Sanctity and Secularity during the Modernist Period*, Société des Bollandistes, Bruxelles, 1999.
3. Bil, A. de, „Bollandistes”, în: *Dictionnaire D'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques, tom. IX*, Paris, 1937.
4. Delehaye, Hippolyte, *The work of the Bollandists through three century 1615-1915*, Princeton University Press, New Jersey, 1922.
5. Delehaye, Hippolyte, *Cinq leçon sur la method hagiographique*, în „Subsidia Hagiographica 21”, Société des Bollandistes, Bruxelles, 1934.
6. Deneef, Alain, Dusausoit, Xavier, Evers, Christophe, *Les jésuites belges 1542-1992*, Association Royale des Anciens Elèves du college Saint-Michel ASBL, Presses de Belgique, Bruxelles, 1992.
7. Flores, J. C., *Henry of Ghent: Metaphysics and the Trinity*, Leuven University Press, Leuven, 2006.
8. Godding, Robert, Joassart, Bernard, Lequeux, Xavier, *Bollandistes. Saints et légendes. Quatres siècles de recherche*, Société des Bollandistes, Bruxelles, 2007.

9. Knowles, David, „Presidential Address: Great Historical Enterprises I. The Bollandists”, în: *Transactions of the Royal Historical Society, vol. VIII*, Cambridge University Press, 1958.
10. Quinn, Joseph, „Jansenism”, în: *The Modern Catholic Encyclopedia*, The Liturgical Press, Minnesota, 1994.